

Pwyllgor yr Economi, Seilwaith a Sgiliau, 5 Hydref 2016

Papur Tystiolaeth Ysgrifenedig ar Ardrethi Annomestig gan Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyllid a Llywodraeth Leol

1. Cyflwyniad

- 1.1 Diben y papur hwn yw cynorthwyo Pwyllgor yr Economi, Seilwaith a Sgiliau gyda'i sesiwn graffu ar Ardrethi Annomestig.
- 1.2 Er bod y papur hwn yn ceisio mynd i'r afael â'r meysydd a nodwyd gan y pwyllgor fel rhai sydd o ddiddordeb arbennig ar gyfer y sesiwn graffu hon, mae'r amseriadau'n amharu ar hyn yn anffodus gan na fydd Rhestr Ardrethu Drafft 2017 yn cael ei chyhoeddi gan Asiantaeth y Swyddfa Briso tan 30 Medi 2016. Hefyd, bydd Llywodraeth y DU yn aml yn defnyddio Datganiad yr Hydref i gyhoeddi polisiâu ynghylch Ardrethi Annomestig, sydd â goblygiadau i Gymru yn aml. Felly, teimlwn y byddai'n ddefnyddiol i mi nodi fy mlaenoriaethau ar gyfer gwelliannau byrdymor a'm huchelgeisiau ar gyfer diwygiadau yn y tymor hwy.

2. Cefndir

- 2.1 Mewn tystiolaeth i'r Pwyllgor Cydraddoldeb a Llywodraeth Leol cyn toriad yr haf, dywedais yn glir y bydd angen i'r system gyllid ar gyfer llywodraeth leol newid er mwyn cefnogi'r diwygiadau ehangach i lywodraeth leol a gwneud cynghorau yn fwy cynaliadwy a hunangynhaliol.
- 2.2 Mae gennyf hefyd uchelgeisiau i wella system gyllid llywodraeth leol, gan gynnwys trethiant lleol. Ceir cyfleoedd i wneud yr atebolrwydd treth lleol ar fusnesau, trethdalwyr eraill a chartrefi, yn decach. Hefyd, mae camau y gellid eu cymryd i symleiddio'r system o ariannu llywodraeth leol er mwyn i bobl allu deall sut a ble y caiff penderfyniadau eu gwneud ynghylch cyllido a darparu gwasanaethau lleol, ac ymgysylltu â hynny.
- 2.3 Un agwedd ar system gyllid llywodraeth leol yw ardrethi annomestig, ond maent yn rhan annatod ohoni, sy'n codi cyfanswm amcangyfrifedig o £1.06bn tuag at ariannu llywodraeth leol a gwasanaethau'r heddlu yn 2016-17. Caiff yr holl arian a godir drwy ardrethi annomestig yng Nghymru ei ailddosbarthu i ariannu'r gwasanaethau hyn. Rhaid i unrhyw ddiwygiadau geisio cynnal y ffrwd ariannu hon ac adeiladu ar yr agweddau cadarnhaol ar y system ardrethi annomestig, fel y gyfradd gasglu, sef 97.5%, sy'n un o'r uchaf o blith holl drethi'r DU.
- 2.4 Mae nifer o gyhoeddiadau amrywiol ac awdurdodol wedi nodi barn rhanddeiliaid, gwaith dadansoddi academaidd ac argymhellion polisi mewn perthynas â diwygio ardrethi annomestig. Ymhlith y rhain mae adroddiad y Comisiwn Annibynnol ar Gyllid Llywodraeth Leol Cymru, Adroddiad y Panel Ardrethi Busnes, y Grŵp Gorchwyl a Gorffen Ardrethi Busnes a'r adolygiad o dystiolaeth ar systemau cyllid llywodraeth leol a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru yn gynharach eleni.
- 2.5 Argymhellodd y Comisiwn Annibynnol ar Gyllid Llywodraeth Leol Cymru y dylai awdurdodau lleol gadw incwm o ardrethi annomestig yn llawn. Roedd Adroddiad y Panel Ardrethi Busnes yn cynnwys nifer o argymhellion ynglŷn â chynllun y

Pwyllgor yr Economi, Seilwaith a Sgiliau, 5 Hydref 2016

system a gwelliannau gweinyddol. Roedd yn pwysleisio'r angen am sefydlogrwydd yn y byrdymor yn dilyn datganoli ardrethi annomestig i Gymru, gan ystyried gwelliannau a dulliau gweithredu newydd yn y tymor canolig i'r hirdymor. Roedd adolygiad o dystiolaeth Llywodraeth Cymru yn edrych yn fwy eang ar egwyddorion cynllunio a damcaniaeth trethiant gan awgrymu systemau mwy amrywiol, gan gynnwys cyfuniad o drethi a ffynonellau incwm. Awgryma hyn y dylai llywodraethau ystyried ffurf a chyfansoddiad cyffredinol systemau cyllid yn hytrach na chanolbwyntio ar unrhyw ran unigol.

- 2.6 Rwy'n awyddus i sicrhau ein bod yn archwilio effaith gwirioneddol syniadau o'r fath er mwyn pennu'r cydbwysedd rhwng costau a buddiannau dulliau gweithredu amgen o'r fath i economi Cymru, trethdalwyr a gwasanaethau lleol. Caiff y gwaith hwn ei wneud gyda chyingor ymarferol gan arbenigwyr drwy'r Gweithgor Diwygio Cyllid Llywodraeth Leol.

3. Blaenoriaethau byrdymor i dymor canolig

- 3.1 Mae busnesau a threthdalwyr eraill o bosibl yn teimlo'n bryderus ynglŷn â'r gwaith sydd ar droed i ailbriso ardrethi annomestig, a gaiff ei gyhoeddi ar 30 Medi ac a fydd yn dod i rym ym mis Ebrill 2017. Mae'r ffaith bod proses ailbriso 2015 wedi cael ei gohirio yn golygu bod eiddo yn dal wedi'i briso yn unol â gwerthoedd 2008. Byddaf yn gwneud datganiad maes o law ynglŷn â chymorth Llywodraeth Cymru i fusnesau bach y mae proses ailbriso Asiantaeth y Swyddfa Briso yn effeithio'n negyddol arnynt.
- 3.2 Yn y cyd-destun hwn, fy mlaenoriaeth uniongyrchol yw rhoi sicrwydd a diogelwch i fusnesau bach er mwyn eu galluogi i gynllunio'n hyderus ar gyfer y dyfodol. Ar 15 Medi 2016, cyhoeddais gynlluniau i ymestyn y cynllun Rhyddhad Ardrethi Busnesau Bach presennol i 2016-18. Bydd hyn yn rhoi 100% o ryddhad i fusnesau sydd â gwerth ardrethol o hyd at £6,000 a rhyddhad wedi'i dapro i'r rhai sydd â gwerth ardrethol rhwng £6,001 a £12,000.
- 3.3 Bydd mwy na 70% o safleoedd busnes yng Nghymru yn cael cymorth gan y cynllun rhyddhad ardrethi busnesau bach – ac ni fydd dros eu hanner yn talu unrhyw ardrethi o gwbl.
- 3.4 Mae ymestyn y trefniadau Rhyddhad Ardrethi Busnesau Bach i 2017-18 yn caniatáu blwyddyn i allu archwilio'n drylwyr pa mor effeithiol yw'r cynllun ac ystyried y ffordd orau o dargedu mwy na £98m o gyllid Llywodraeth Cymru er mwyn sicrhau bod y busnesau bach hynny sydd â'r angen mwyaf yn cael eu cefnogi'n briodol.
- 3.5 O 2018 ymlaen, byddaf yn rhoi cynllun parhaol newydd ar waith gyda'r nod o gefnogi busnesau bach amrywiol a chynaliadwy, gan fod hyn yn cyfrannu at lesiant ein cymunedau lleol. Gan fod ardrethi annomestig, mewn rhai achosion, yn gallu cyfrif am gyfran uwch o gostau rhedeg busnesau bach o gymharu â busnesau mwy, mae'r rhyddhad hwn yn golygu y bydd gan y busnesau hyn fwy o arian i fuddsoddi mewn staff a chynnyrch, a mwy o gynhyrchiant er mwyn helpu i dyfu eu busnes.

Pwyllgor yr Economi, Seilwaith a Sgiliau, 5 Hydref 2016

- 3.6 Ochr yn ochr â'r gwaith hwn, byddaf yn ystyried cynigion er mwyn helpu i leihau osgoi talu o fewn y system er mwyn sicrhau bod pob trethdalwr yn cyfrannu ei gyfran deg tuag at ariannu gwasanaethau lleol. Er efallai mai dim ond lleiafrif bach o drethdalwyr sy'n gwneud hyn, mae hwn yn fater penodol y tynnodd rhanddeiliaid sylw ato mewn ymatebion i'r ymgynghoriad ynghylch y Bil Llywodraeth Leol drafft, gan nodi anghysondebau rhwng cynlluniau rhyddhad ac anawsterau wrth geisio cael gwybodaeth y mae modd ei gwirio.
- 3.7 Rwy'n awyddus i fwrw ymlaen â newidiadau gweinyddol y gellir eu rhoi ar waith i wella effeithlonrwydd y system a lleihau'r effaith ar drethdalwyr lle y bo modd. Bydd y mesurau hyn yn cynnwys rhoi trefniadau mwy cynhwysfawr ar waith ar gyfer rhannu data rhwng awdurdodau lleol ac Asiantaeth y Swyddfa Brisio, sy'n bosibl drwy bwerau Gweinidogion Cymru o dan Ddeddf Menter 2016. Hefyd, byddwn yn ystyried y cyfleoedd a geir yn sgil sefydlu Awdurdod Cyllid Cymru a darpariaethau sy'n cael eu datblygu ym Mil Economi Ddigidol y DU i alluogi gwahanol adrannau'r llywodraeth a chyrrff cyhoeddus eraill i rannu data at y dibenion a ganiateir gan y Bil.
- 3.8 Bydd gwella prosesau rhannu data o fewn y system ardrethi annomestig yn lleihau'r baich gweinyddol ar drethdalwyr y mae'n rhaid iddynt roi gwybodaeth debyg i wahanol sefydliadau ac yn cynorthwyo gweithgareddau Awdurdodau Lleol o ran ymchwilio i dwyll, casglu a gorfodi.
- 3.9 Gellir gwneud gwelliannau i'r system apelio hefyd. Er bod system ar gyfer herio a gwneud iawn yn rhan annatod o unrhyw system drethi, o dan y system bresennol nid yw mwy na dwy ran o dair o'r heriau a wneir yn erbyn atebolrwydd ardrethi annomestig yn arwain at unrhyw newid yng ngwerth ardrethol eiddo a dim ond 15% o'r holl apeliadau a restrir gan Dribiwnlys Prisio Cymru sy'n cael eu setlo gan y tribiwnlys mewn gwirionedd. Ni all hyn fod yn ffordd effeithiol o ddefnyddio adnoddau cyhoeddus prin ac mae'r straen a roddir gan hyn ar y system yn golygu y gall trethdalwyr fod ynghlwm wrth y broses am fwy na blwyddyn, ar gyfartaledd, cyn i'w hachos gael ei ddatrys. Golyga hyn y gall apeliadau arwain at newidiadau sylweddol wedi'u hól-ddyddio mewn atebolrwydd, sy'n creu ansicrwydd ariannol i fusnesau ac awdurdodau lleol. Rwy'n ystyried cynigion ar gyfer diwygio'r system apelio a byddaf yn ymgynghori ynghylch diwygiadau yn nes ymlaen eleni.

4. Ystyriaethau tymor hwy

- 4.1 Gellir cyflawni pob un o'r cynigion uchod yn ystod y tymor Cynulliad hwn. Er mwyn gwneud newidiadau mwy sylfaenol i'r system ardrethi annomestig, mae angen deddfwriaeth sylfaenol ac felly dim ond yn y tymor hwy y gellid eu cyflawni.
- 4.2 Mae rhai mewn llywodraeth leol ac yn y sector busnes yn galw am gadw ardrethi. Er fy mod yn cydnabod y gall fod o fudd i'r ardaloedd hynny sydd ag economïau lleol cryf, rhaid inni hefyd fod yn ymwybodol mai dim ond ychydig o awdurdodau lleol yng Nghymru sy'n codi mwy mewn ardrethi annomestig na'r hyn y maent yn ei gael o'r gronfa. Rwyf wedi ymrwymo i ystyried dichonoldeb

Pwyllgor yr Economi, Seilwaith a Sgiliau, 5 Hydref 2016

cadw ardrethi a mathau eraill o hyblygrwydd mewn perthynas ag ardrethi annomestig.

- 4.3 Byddaf hefyd yn comisiynu gwaith i ystyried dulliau trethu amgen, gan gynnwys systemau megis treth gwerth tir, i'w cyflwyno yn y tymor hwy o bosibl yn lle trethiant annomestig yng Nghymru. Bydd y gwaith hwn yn archwilio effaith gwirioneddol y syniadau sydd wedi cael cryn sylw mewn llenyddiaeth academiaidd er mwyn pennu'r cydbwysedd rhwng costau a buddiannau dulliau gweithredu amgen o'r fath i economi Cymru, trethdalwyr a gwasanaethau lleol. Caiff y gwaith hwn ei wneud gyda chynghor ymarferol gan arbenigwyr drwy'r Gweithgor Diwygio Cyllid Llywodraeth Leol.
- 4.4 Byddai hyn yn newid sylfaenol i'n dull trethu lleol a byddai angen is-ddeddfwriaeth newydd i'w weithredu. Fy nod yw bod mewn sefyllfa, cyn diwedd y tymor Cynulliad hwn, lle y gallaf gyflwyno cynigion sy'n datblygu ar gyfer diwygiadau yn y tymor hwy i'w trafod yn ehangach.
- 4.5 Mae'r dull gweithredu presennol yn Lloegr yn gymhleth iawn, gydag ardrethi wedi'u lleoleiddio'n rhannol a chynlluniau rhyddhad dan fandad cenedlaethol a systemau cymhleth o dariffau a rhwydi diogelwch yn cael eu hymgorffori er mwyn cefnogi'r awdurdodau hynny sydd â llai o allu i gynyddu eu refeniw o ardrethi annomestig. Yn hanfodol, mae'n gysylltiedig â'r broses o leihau'r grant cynnal refeniw yn raddol. Gan mai dim ond yn ddiweddar y cafodd ei gyflwyno, ychydig iawn o ddata sydd ar gael o ran p'un a yw wedi ysgogi twf economaidd lleol yn effeithiol. Byddai angen i unrhyw beth a wnawn yng Nghymru fod yn symlach, yn seiliedig ar dystiolaeth glir ac wedi'i ymgorffori yn ein dull o ariannu llywodraeth leol.

5. Casgliad

- 5.1 Mae gwelliannau i'r system ardrethi annomestig yn y byrdymor, y tymor canolig a'r hirdymor yn rhan o'm cynlluniau ar gyfer diwygio system gyllid llywodraeth leol yn ehangach ac mewn modd integredig er mwyn sicrhau ei bod yn cefnogi mwy o gydnerthedd a ffyrdd newydd o weithio ymhlith awdurdodau lleol.
- 5.2 Mae llywodraeth leol yn bartner hollbwysig sy'n darparu gwasanaethau cyhoeddus i ddegau o filoedd o bobl bob dydd. Rhaid i ni barhau i gefnogi'r sector hwn a'i alluogi i wynebu heriau'r dyfodol. Yn gyfnewid am hyn, rhaid i lywodraeth leol ystyried ei chymunedau a'i busnesau fel asedau.